

Taxtueel.

nummer 1 • 2013

Opmerkelijke
ontwikkelingen

Deloitte.

Inhoudsopgave

4

14

24

34

3	Voorwoord
4	150-kilometergrens en 30%-regeling
6	Fictief salaris en afroommethode
8	iPad is fiscaal een computer
11	Ongebruikelijke terbeschikkingstelling
13	Vervreemding en aanmerkelijk belang
14	Dubbele bedrijfsfusie leidt tot heffing
16	Aftrek van deelnemingsrente beperkt
18	Aanpak belastingontduiking en -ontwijking
20	Uiteindelijk gerechtigde of toch niet?
22	Verliesverrekening in Verenigd Koninkrijk beperkt door EU-recht
24	Compromis bindt fiscus
26	Ontwikkelingen bedrijfsopvolgingsfaciliteit
28	Onbedoeld belastingvoordeel voor ingevoerde P.C. Hoofdtractoren?
30	Verruiming van de openbaarheid van de WOZ-waarde
32	Procederen en financiële compensatie
33	Integratieheffing niet in strijd met Europees Recht
34	Schoolstructuur: geen misbruik van recht

Voorwoord

Fiscale accenten

Na de vele wijzigingen die per 1 januari van dit jaar zijn doorgevoerd ligt het wetgevingstraject even stil. Hoewel .... Op het moment dat ik dit schrijf is het eerste fiscale wetsvoorstel al weer bij het parlement ingediend. Het gaat om het inperken van de verhuurderheffing tot 2013. Aanvankelijk was de bedoeling dat dit een structurele belasting zou worden die uiteindelijk jaarlijks circa € 800 miljoen zou moeten opbrengen vooral ten laste van coöperaties. Maar de Eerste Kamer heeft de tanden laten zien en deze heffing alleen toegestaan voor 2013. Dat levert dan zo'n € 50 miljoen op. Vervolgens wordt de heffing weer afgeschaft. Het is natuurlijk uiterst curieus dat een dergelijke kleine heffing voor een jaar tot stand wordt gebracht. Dat lijkt een vrij inefficiënte operatie. Maar het wordt straks vermoedelijk nog wonderlijker. In het regeerakkoord is namelijk vastgelegd dat de huurwoningmarkt moet worden herzien, hetgeen onder andere leidt tot een (nieuwe) verhuurderbelasting die de in dit kader eveneens geplande huurverhogingen bij de verhuurders moet gaan afromen. Dat moet dan vervolgens maar liefst € 2 miljard op jaarbasis gaan opleveren. Tegen dit voornemen bestaan inmiddels stevige bezwaren. Vooral het feit dat de huurprijs met een percentage van 4,5 aan de WOZ-waarde wordt gekoppeld levert veel bezwaren op. Terecht: deze norm werkt niet goed. Het is dan ook wenselijk geen norm te stellen. We zullen afwachten hoe dit gaat aflopen. Belangrijk is het in elk geval wel. Enerzijds in verband met het genoemde bedrag van € 2 miljard dat de regering al heeft ingeboekt en anderzijds vanwege de sterk versturende werking van de verhuurmarkt indien de huurprijs wordt vastgeprikt. Inmiddels blijkt dat het pakket iets is aangepast. Conclusie: veel maakt het niet uit.

Vlak naast de huurmarkt zit de koopwoningmarkt. Ook hier zien we opmerkelijke ontwikkelingen. In de eerste plaats de roep van (wederom) de Eerste Kamer om de zojuist aangescherpte hypotheekrenteaftrek weer te versoepelen. Dat klinkt natuurlijk sympathiek, maar is alles behalve verstandig. Het is van belang dat de hypotheekrenteaftrek voortvarend wordt beperkt en de opbrengst daarvan wordt teruggesluisd in de vorm van een algemene tariefverlaging in de loon- en inkomstenbelasting. Vanuit economisch perspectief levert dat een stimulering van de economie in het algemeen op en ten aanzien van de woningmarkt op termijn. Overigens zijn we er met de hypotheekrenteaftrek nog lang niet. Ingaande 2014 wordt ingevolge het regeerakkoord de aftrek ook voor bestaande leningen beperkt, althans voor degenen met een tarief van 52%. Dat is om twee redenen geen wenselijke aanpak. In de eerste plaats is de ingreep te beperkt. In de tweede plaats is heel ongelukkig dat aldus het fiscale regime voor bestaande en nieuwe leningen zo'n dertig jaar verschillend blijft. Dat komt de overzichtelijkheid niet ten goede. Het is te hopen dat de regering zich tijdig bezint.

Naast de woningmarkt wordt binnenkort ook een belangrijke ontwikkeling in de loonbelastingsfeer zichtbaar. De werkkostenregeling wordt aangepast. Hoe dat er precies uit gaat zien is nog niet helemaal duidelijk, maar vast staat wel dat de regeling eenvoudiger gaat worden. Belangrijk is vooral dat het administratief voor de werkgevers tot een lastenverlichting leidt. Naar het zich laat aanzien zal deze aanpassing er tevens toe leiden dat de overgangstermijn met een of twee jaar wordt verlengd, zodat bedrijven langer de tijd hebben om over te stappen op het nieuwe systeem. Vermoedelijk weten we hierover tegen de tijd dat u dit leest meer.

Tot zover enkele ontwikkelingen waar we dit jaar mee te maken hebben. Het is duidelijk dat het daar niet bij blijft. Andere terreinen waar zeker nog wat gaat gebeuren betreffen de pensioenmarkt en in internationaal opzicht de discussie over vestigingsplaatsen. We houden u met Taxtueel op de hoogte.

Prof. dr. P. Kavelaars
088 288 0954
pkavelaars@deloitte.nl

30%-regeling 150-kilometergrens en

Met ingang van 2012 kan een werknemer die naar Nederland wordt uitgezonden geen beroep doen op de zogenoemde 30%-regeling als hij op minder dan 150 kilometer van de Nederlandse grens woont. De vraag is of die voorwaarde niet in strijd is met het EU-recht. Deloitte voert hierover twee proefprocedures. In eerste instantie is er één procedure gewonnen en een verloren. De zaken bevinden zich nu in hoger beroep en cassatie.

De 30%-regeling

Nederland kent een regeling op basis waarvan aan een uit het buitenland komende, naar Nederland uitgezonden werknemer 30% van het loon onbelast kan worden vergoed ten behoeve van 'extraterritoriale kosten', gedurende een periode van maximaal acht jaar. Met ingang van 1 januari 2012 geldt daarbij als voorwaarde dat de ingekomen werknemer in een periode van 24 maanden voorafgaande aan de tewerkstelling in Nederland, gedurende minstens 2/3 van deze periode op een afstand van meer dan 150 kilometer van de Nederlandse grens moet hebben gewoond. Gezien het feit dat de 150 kilometer wordt gemeten hemelsbreed vanuit onze landsgrenzen, betekent dit dat werknemers uit België, een deel van Duitsland en een deel van Noord-Frankrijk niet meer in aanmerking komen voor deze regeling. De reden voor het invoeren van deze 150-kilometergrens is dat de werknemers die binnen deze grens wonen, slechts in beperkte mate geconfronteerd worden met 'extraterritoriale kosten' die zijn verbonden

aan het werken in Nederland, bijvoorbeeld doordat zij niet hoeven te verhuizen maar kunnen forenzen. Om die reden pakt het 30%-forfait voor de bepaling van de hoogte van de onbelaste vergoeding voor extraterritoriale kosten voor deze groep werknemers veelal te ruim uit, aldus de wetgever. Overigens is het zo dat voor deze groep werknemers geldt dat zij op basis van de wetgeving weliswaar niet meer in aanmerking komen voor de forfaitaire vergoeding voor extraterritoriale kosten maar dat zij nog wel de werkelijke extraterritoriale kosten onbelast vergoed kunnen krijgen. Die moeten ze dan wel aannemelijk maken, terwijl de andere uitgezonden werknemers zonder meer voor de faciliteit van de 30%-regeling in aanmerking komen.

Ratio 150-kilometergrens

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat de voornaamste reden voor de invoering van de 150-kilometergrens is dat zij verondersteld (kunnen) worden te gaan forenzen en derhalve slechts marginaal extraterritoriale kosten zullen hebben. Een forfaitaire kostenvergoeding voor extraterritoriale kosten op grond van de 30%-regeling zou voor deze werknemers dermate ruim zijn dat de regeling leidt tot een niet te rechtvaardigen voordeel ten opzichte van werknemers binnen Nederland met vergelijkbare kwaliteiten en in een vergelijkbare situatie voor wat betreft de woon-werkafstand, aldus de wetgever. Door de virtuele grens op een afstand van 150 kilometer om Nederland wordt dit ongewenste effect van de 30%-regeling in de meeste gevallen geëlimineerd.

Verder gaf de wetgever aan dat in de grensstreek buitenlanders die gebruik kunnen maken van de 30%-regeling bij een vacature de voorkeur krijgen boven Nederlanders met dezelfde kwaliteiten, omdat de buitenlander in tegenstelling tot de Nederlander recht heeft op de 30%-regeling. Dat komt omdat het voordeel van de 30%-regeling effectief veelal bij de werkgever terecht komt, omdat een nettoloonafpraak is gemaakt.

Toepassing van de 'oude' 30%-regeling (dus zonder de 150-kilometer criterium) plaatst de werknemers die net over de grens wonen in een gunstiger positie dan de werknemers aan de Nederlandse zijde van de grensstreek. Dat is naar de mening van het kabinet niet wenselijk.

Verder motiveerde de wetgever de invoering van de 150-kilometergrens gemeten vanuit de landsgrenzen met de opmerking dat het aansluiten bij de afstand tussen de woonplaats voorafgaand aan de tewerkstelling en de plaats van tewerkstelling in Nederland lastig uitvoerbaar en handhaafbaar zou zijn voor de belastingdienst.

Rechtbank Breda

De belanghebbende, die procedeerde bij de Rechtbank Breda, heeft gesteld dat de 150-kilometergrens een inbreuk vormt op het EU-recht en in strijd is met het gelijkheidsbeginsel. Rechtbank Breda is het daar niet mee eens en heeft haar uitspraak gemotiveerd met het argument dat het EU-recht niet iedere ongelijke behandeling van gelijke gevallen verbiedt, doch alleen die welke als discriminatie moet worden beschouwd, omdat een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor de ongelijke behandeling ontbreekt. De rechtbank geeft daarbij aan dat op fiscaal gebied de wetgever een ruime beoordelingsvrijheid toekomt bij het beantwoorden van de vraag of gevallen voor de toepassing van de bedoelde verdragsbepalingen als gelijk moeten worden beschouwd, en in het bevestigende geval, of een objectieve en redelijke rechtvaardiging bestaat om die gevallen niettemin in verschillende zin te regelen. Daarbij dient het oordeel van de wetgever te worden geëerbiedigd, tenzij dat van redelijke grond ontbloomt is.

De vraag of bij het uitsluiten van de toepassing van de regeling ten aanzien van werknemers die gedurende ten minste 16 van de 24 maanden voorafgaande aan de uitzending naar Nederland op minder dan 150 kilometer van de grens wonen sprake is van een ongelijke behandeling van gelijke gevallen kan volgens de rechtbank in het midden blijven, daar de rechtbank de mening is toegedaan dat voor de aanpassing van de 30%-regeling met de 150-kilometergrens een toereikende objectieve rechtvaardiging bestaat. De wetgever mocht in redelijkheid overgaan tot een andere afbakening van de kring van werknemers op wie de 30%-regeling van toepassing is die nauwer aansluit bij het oorspronkelijk bedoelde gebruik van die regeling. Het betoog van belanghebbende dat de 150 kilometergrens in de 30%-regeling in strijd is met het in internationale verdragen neergelegde gelijkheidsbeginsel, geen redelijk doel dient en 'zeer willekeurig' is, faalt daarom.

Oordeel Rechtbank Haarlem

In de zaak waarover Rechtbank Haarlem uitspraak heeft gedaan, ging het om een belanghebbende die in dienst trad van een in Nederland gevestigde werkgever. Betrokkene woonde tot de maand voor zijn indiensttreding in Duitsland op minder dan 150 kilometer afstand van de Nederlandse grens. Zijn verzoek om toepassing van de 30%-regeling werd afgewezen. De rechtbank Haarlem oordeelde dat de 150-kilometergrens een niet-toelaatbare inbreuk vormt op het EU-recht. Belanghebbende wordt minder gunstig behandeld dan andere EU-onderdanen die buiten de 150-kilometergrens woonden en die naar Nederland zouden zijn verhuisd en dezelfde extraterritoriale kosten zouden maken. Voor deze discriminerende behandeling is geen rechtvaardigingsgrond aanwezig. De veronderstelling van de wetgever dat werknemers die voorafgaand aan hun tewerkstelling in Nederland binnen de 150-kilometergrens woonden in de regel minder extraterritoriale kosten maken, is niet onderbouwd en leidt volgens de rechtbank tot volstrekt willekeurige resultaten. Dat de wetgever met de 150-kilometergrens heeft beoogd om tegen te gaan dat werkgevers de voorkeur geven aan werknemers uit het buitenland boven ingezetenen, is evenmin een afdoende rechtvaardigingsgrond. Ook de motivering dat de 150-kilometergrens voorkomt dat zich situaties voordoen waarin de onbelaste vergoeding op grond van de 30%-regeling te ruim uitvalt, is geen voldoende rechtvaardiging.

Hoe nu verder?

In beide situaties (Rechtbank Breda en Rechtbank Haarlem) zal verder worden geprocedeerd waarbij in de zaak Breda het Gerechtshof is overgeslagen (sprongcassatie), zodat de Hoge Raad sneller arrest kan wijzen. Dit is wenselijk gezien het grote belang voor de praktijk. In de Haarlemse zaak gaat het Hof Amsterdam zich nu over het vraagstuk buigen. Wij houden u op de hoogte.

Indien werknemers worden geconfronteerd met een negatief besluit inzake de 150-kilometergrens, kunnen zij aanhaken bij deze lopende procedures om rechten te behouden. Daarvoor moet wel de normale aanvraagprocedure van de 30%-regeling worden doorlopen en bij afwijzing van de belastingdienst bezwaar/beroep worden aangetekend.

Mr. F.M.M. de Bont

088 288 1572

fdebont@deloitte.nl

Fictief salaris en afroommethode

Onlangs oordeelde de Hoge Raad in twee zaken over de afroommethode voor de directeur-groootaandeelhouder. Bij samenwerkingsverbanden kan deze methode niet worden toegepast om het fictief loon te bepalen.

Een directeur-groootaandeelhouder die arbeid verricht voor zijn vennootschap moet een gebruikelijk loon genieten. De hoogte van dit gebruikelijk loon moet worden bepaald aan de hand van het loon dat een directeur-groootaandeelhouder in een vergelijkbare dienstbetrekking zou genieten, indien zijn aandelenbezit geen rol zou spelen. Het fictief loon bedraagt standaard € 43 000, maar kan zowel lager als hoger worden vastgesteld, afhankelijk van de omstandigheden. Een praktische methode om het loon te bepalen is de afroommethode. Reeds in 2004 is de door de Hoge Raad bepaald dat het loon kan worden berekend *'op basis van de opbrengsten van de bv, verminderd met de aan die opbrengsten toe te rekenen kosten (exclusief het loon van die werknemer), lasten en afschrijvingen'*. Hierbij is wel van belang dat de opbrengsten nagenoeg geheel voortvloeien uit de werkzaamheden die worden verricht door deze werknemer. Doorgaans gaat het hier om eenmans-bv's. De vraag is gerezen of de afroommethode ook kan worden toegepast indien in de vennootschap een aantal directeuren-groootaandeelhouders werkzaam zijn en hoe met fictief loon in grensoverschrijdende situaties moet worden omgegaan. De twee hierna te bespreken arresten gaan daarover.

Fictief loon en verdrag

Casus

X bv exploiteert een orthodontistenpraktijk in Nederland. Haar bestuurder is mevrouw A die tevens werknemster is van X bv. De enige indirecte aandeelhouders van X bv zijn A en haar echtgenoot. Bij X bv waren negen werknemers werkzaam. Naast orthodontist A waren dat twee tandartsassistentes, drie mondhygiënisten, twee verpleegkundigen en een werkster. De inspecteur heeft het loon van A naar boven toe bijgesteld op basis van de afroommethode. Twee punten zijn in geschil in deze casus. Enerzijds of het belastingverdrag tussen Nederland en België van 2001 toestaat dat Nederland bij X bv kan naheffen over het (verhoogde) gebruikelijke loon van de in België wonende A. Verder is de hoogte van het gebruikelijk loon in geschil en dan vooral de wijze van bepaling (de afroommethode).

Volgens de Hoge Raad staat het verdrag tussen Nederland en België toe dat het heffingsrecht over het fictief loon bij de directeur-groootaandeelhouder aan Nederland wordt toegewezen. Dit is niet vanzelfsprekend van toepassing onder alle verdragen die Nederland heeft afgesloten. De reden dat dit hier wel het geval is, ligt erin dat de gezamenlijke technische toelichting op het

verdrag er niet aan in de weg staat dat toepassing van het gebruikelijk loon een schending is van de verdragstrouw. In die toelichting is namelijk aangegeven dat Nederland in dergelijke situaties over dat fictief loon mag heffen.

Daarmee kwam de rechter ook toe aan het beantwoorden van de tweede vraag. De orthodontistenpraktijk wordt gevoerd met negen werknemers. Zoals hierboven is aangegeven is bij de afroommethode van belang dat de opbrengsten nagenoeg geheel voortvloeien uit de werkzaamheden die worden verricht door de werknemer voor wie de fictiefloonregeling geldt. Aangezien daar hier geen sprake van is - de opbrengsten komen ook immers deels voort uit de werkzaamheden van de negen werknemers - is de Hoge Raad van oordeel dat de afroommethode niet kan worden toegepast.

Gebruikelijk loon

Het ging hier om een advocaat die, zoals in de praktijk gebruikelijk is, via zijn personal holding participeert in een maatschap van advocaten en notarissen. Het winstaandeel van de werkmaatschappij bestaat uit een basiswinsttaandeel en een variabel winstdeel in de maatschap. De inspecteur heeft het door de advocaat aangegeven loon voor de jaren 2000 en 2002 opwaarts gecorrigeerd (gebruikelijk loon). De inspecteur bepaalde het verhoogde minimumloon op basis van de afroommethode.

De Hoge Raad overweegt dat de afroommethode (ook) hier niet van toepassing is. Van belang voor de toepassing van de methode is dat de opbrengsten nagenoeg geheel voortvloeien uit de werkzaamheden die worden verricht door deze werknemer. De werkzaamheden

worden hier evenwel in een maatschap verricht en de opbrengsten van de vennootschap bestaan uit een aandeel in het resultaat van de maatschap. Er is dus geen sprake van dat de resultaten nagenoeg geheel voortvloeien uit de werkzaamheden die worden verricht door deze werknemer. Het resultaat is immers ook deels afhankelijk van de werkzaamheden van de partners en de werknemers die hebben bijgedragen aan dit resultaat.

Afdronk

De afroommethode houdt in dat als de opbrengsten van de vennootschap nagenoeg geheel voortvloeien uit de door de directeur, in zijn hoedanigheid van werknemer van de vennootschap, verrichte arbeid, het gebruikelijk loon ook bepaald kan worden op basis van de opbrengsten van de vennootschap, verminderd met de aan die opbrengsten toe te rekenen kosten (exclusief het loon van die werknemer), lasten en afschrijvingen. De afroommethode is daarom alleen geschikt voor de (enig) directeur-grootaandeelhouder zonder eigen personeel. In de situaties dat de afroommethode niet is toegestaan, valt men terug op de hoofdregel en dient gekeken te worden naar soortgelijke dienstbetrekkingen (en de meestverdienende werknemer). De bepaling van dit gebruikelijke loon is niet altijd even eenvoudig. Immers een advocaat-partner is niet altijd vergelijkbaar met een advocaat in loondienst.

L.J.H. Hermans

088 288 0686

lhermans@deloitte.nl

Mr. drs. C.J. Koelen

088 288 6023

ckoelen@deloitte.nl

iPad is fiscaal een computer

De Rechtbank Haarlem heeft onlangs een uitspraak gedaan waaruit blijkt dat de iPad voor de loonbelasting wordt gerangschikt in de categorie 'computers en dergelijke apparatuur'. Dit heeft gevolgen voor de mogelijkheden van werkgevers om de iPad (of andere tablets) zonder inhouding van loonbelasting te verstrekken.

Indien de werkgever een iPad verstrekt of ter beschikking stelt aan een werknemer is het voor de loonheffingen van belang om te weten of een iPad valt onder de categorie 'communicatiemiddel' of onder de categorie 'computer en dergelijke apparatuur'. Als een iPad valt onder de categorie 'communicatiemiddel', geldt namelijk dat de verstrekking of de ter beschikkingstelling aan de werknemer onbelast is als de werknemer dit communicatiemiddel voor meer dan 10% zakelijk gebruikt. Is echter sprake van de categorie 'computer en dergelijke apparatuur', dan geldt dat de verstrekking, respectievelijk ter beschikkingstelling, alleen onbelast is wanneer de apparatuur voor meer dan 90% zakelijk wordt gebruikt. Maakt de werkgever gebruik van de werkkostenregeling, dan geldt dat er altijd sprake moet zijn van ter beschikking stellen. Bij het verstrekken of vergoeden van de iPad moet onder de werkkostenregeling zoals die sinds 2011 optioneel kan worden toegepast in plaats van kostenvergoedingen, altijd worden belast.

Telefoon of computer

In de zaak die aan de Rechtbank is voorgelegd, is sprake van een werkgever die aan haar werknemers iPads heeft verstrekt. De werkgever stelt zich daarbij op

het standpunt dat de iPad moet worden aangemerkt als "telefoon". De iPad valt als zodanig onder de zakelijkheidstoets van 10%. De inspecteur is echter van mening dat de iPad aan te merken is als "computer", hetgeen betekent dat de werkgever moet aantonen dat de iPad voor ten minste 90% zakelijk wordt gebruikt. Daarbij is de inspecteur van mening dat de werkgever een dergelijk zakelijk gebruik onvoldoende heeft onderbouwd.

De Rechtbank heeft geoordeeld dat de iPad een computer is. Gezien het formaat, geheugen en de vele toepassingsmogelijkheden is de iPad aan te merken als een kleine computer die weliswaar geschikt is voor diverse vormen van communicatie, maar de communicatiefunctie speelt bij de iPad geen "centrale rol". In het oordeel heeft de Rechtbank rekening gehouden met de diverse gebruiksmogelijkheden zoals tekst- en dataverwerking, het gebruik van apps, het maken (en bewerken) van foto's, het lezen van digitale boeken, navigatiemogelijkheden en diverse muziekfuncties. Volgens de rechtbank zijn dit mogelijkheden die onder computerfuncties moeten worden geschaard.

Tegen de uitspraak van de Rechtbank is nog geen hoger beroep ingesteld. Wij verwachten dat dit alsnog zal

gebeuren. Tot het moment waarop de rechtspraak over dit onderwerp volledig is uitgekristalliseerd, biedt het besluit van de staatssecretaris van Financiën van 5 juli 2011 meer duidelijkheid over de kwalificatie van een iPad als communicatiemiddel, dan wel computer. In dit een besluit staat dat sprake is van een communicatiemiddel (categorie telefoon) als het scherm een diagonaal heeft van maximaal 7 inch (17,78 cm). De iPad in de casus van de rechtbank had overigens een grotere diameter dan 7 inch. Gezien de almaar groeiende populariteit van tablets en de steeds verder vervagende grens tussen de mobiele telefoon en de computer, is het voor de praktijk van belang meer zekerheid te krijgen over de fiscale gevolgen van het verstrekken van een tablet.

Mr. A.S.M. Boekhorst
088 288 1592
aboekhorst@deloitte.nl

Ongebruikelijke terbeschikkingstelling

Recent moest de Hoge Raad oordelen of in een op zich zakelijke verhuursituatie toch sprake was van een ongebruikelijke terbeschikkingstelling bij een verkoop van een vermogensbestanddeel van een kind aan de moeder.

Wanneer iemand een (tot zijn privévermogen behorende) onroerende zaak verhuurt aan zijn eigen bv is daarop in principe de zogenoemde terbeschikkingstellingsregeling van toepassing. Dat betekent dat bijvoorbeeld de huurinkomsten en waardestijgingen met betrekking tot de onroerende zaak tegen het progressieve inkomstenbelastingtarief in box 1 belast worden. Voor toepassing van de terbeschikkingstellingsregeling is in beginsel vereist dat men een zogenoemd aanmerkelijk belang (globaal gezegd een belang van ten minste 5%) heeft in de vennootschap waaraan men een vermogensbestanddeel ter beschikking stelt (bijvoorbeeld

verhuurt). Deze regeling geldt ook wanneer een verbonden persoon zo'n aanmerkelijk belang heeft. Met een verbonden persoon wordt bedoeld op de partner van de belastingplichtige en op de minderjarige kinderen van de belastingplichtige of zijn partner.

Ongebruikelijke terbeschikkingstelling

Wanneer sprake is van een in het maatschappelijke verkeer *ongebruikelijke* terbeschikkingstelling kan de terbeschikkingstellingsregeling ook toepassing vinden als ter beschikking wordt gesteld aan een vennootschap waarin een bloed- of aanverwant in de rechte lijn van de

belastingplichtige of van zijn partner een aanmerkelijk belang heeft. Het gaat daarbij dus om ouders, grootouders, (meerderjarige) kinderen en kleinkinderen en hun partners. Om te bepalen of er sprake is van een ongebruikelijke terbeschikkingstelling vindt er een dubbele toets plaats. Ten eerste wordt gekeken of de contractuele verhouding in het algemeen of onder die voorwaarden gebruikelijk is. Indien bijvoorbeeld een onzakelijk lage huurprijs wordt berekend, is sprake van een ongebruikelijke terbeschikkingstelling. In dat geval kan de huurprijs worden gecorrigeerd naar een zakelijk niveau en aldus in box 1 belast worden.

Indien het een situatie betreft met maatschappelijk gebruikelijke rechtshandelingen vindt een tweede toets plaats, waarbij wordt gekeken of de overeenkomst maatschappelijk gebruikelijk is in de gegeven (familie)relatie. Zo zijn op zich zakelijke verzekeringsovereenkomsten waarbij het risico in feite geheel binnen de eigen familiekring blijft, bijvoorbeeld afgesloten bij een bv van een ouder of (meerderjarig) kind, aan te merken als ongebruikelijk.

Verkoop aandelen aan moeder

Onlangs moest de rechter oordelen of in een bepaalde casus sprake was van een ongebruikelijke terbeschikkingstelling.

In die casus dreven een man en een vrouw samen een campingbedrijf in de vorm van een vennootschap onder firma. De werkzaamheden ten behoeve van de camping werden hoofdzakelijk door de vrouw verricht. Op 22 december 2000 hebben de man en de vrouw een besloten vennootschap (bv) opgericht waarin zij per die datum de camping hebben ingebracht. Niet ingebracht zijn de onroerende zaken van de camping bestaande uit het campingterrein met kantine en werkplaats (hierna: de onroerende zaken). De onroerende zaken zijn tot het privévermogen van de man en de vrouw gaan behoren en worden aan de bv verhuurd. De man en de vrouw hebben de aandelen in de bv verkocht en geleverd aan de moeder van de man (hierna: moeder). De koopsom ter grootte van € 4600 is gebaseerd op de intrinsieke

waarde van de aandelen op de overdrachtsdatum. Na de aandelenoverdracht zijn de man en de vrouw bestuurders van de bv gebleven en hebben zij hun werkzaamheden en de verhuur van de onroerende zaken ongewijzigd voortgezet. De moeder verricht geen werkzaamheden voor de bv.

Ongebruikelijk?

De inspecteur was van mening dat de verhuur van de onroerende zaken aan de bv, waarvan de aandelen in handen van de moeder waren, moest worden aangemerkt als een in het maatschappelijke verkeer ongebruikelijke terbeschikkingstelling, waarbij de inkomsten met betrekking tot de onroerende zaken in box 1 tegen het progressieve tarief zouden moeten worden belast.

Voor de beantwoording van de vraag of sprake is van een in het maatschappelijke verkeer ongebruikelijke terbeschikkingstelling moet niet slechts de terbeschikkingstellingshandeling zelf (het verhuren), doch het geheel van rechtshandelingen dat met de terbeschikkingstelling verband houdt in aanmerking worden genomen. Volgens de rechter behoort tot "het geheel van omstandigheden" in dit geval ook de aandelenoverdracht aan de moeder. Daarbij is van belang dat de man en de vrouw de aandelen niet aan een derde zouden hebben verkocht, aangezien zij een aanzienlijk bedrag hebben geïnvesteerd in de onroerende zaken van de camping en zij al hun werkzaamheden ten behoeve van het campingbedrijf zijn blijven verrichten en voorts dat de overdracht van de aandelen heeft plaatsgevonden met het oog op het ontgaan van de terbeschikkingstellingsregeling. Dit oordeel is bevestigd door de Hoge Raad. Ook volgens de Hoge Raad leidt de ongebruikelijke aandelenoverdracht tot een in het maatschappelijke verkeer ongebruikelijke terbeschikkingstelling. En daaraan doet niet af dat de verhuurovereenkomst zakelijk is gebleven.

Mr. J.A.G. van Es

088 288 0610

jvanes@deloitte.nl

Vervreemding en aanmerkelijkbelang

Verschuiving van rechten tussen aandelenbelangen levert een
vervreemdingsvoordeel op.

In Nederland wordt in box 2 25% inkomstenbelasting geheven over het door een belastingplichtige genoten inkomen uit aanmerkelijk belang. Van een aanmerkelijk belang is sprake als een belastingplichtige voor ten minste 5% van het geplaatste kapitaal aandeelhouder is in een vennootschap waarvan het kapitaal geheel of gedeeltelijk in aandelen is verdeeld. Inkomen uit aanmerkelijk belang bestaat uit reguliere voordelen en vervreemdingsvoordelen. Reguliere voordelen zijn inkomsten die voortvloeien uit het bezit van aanmerkelijkbelangaandelen, bijvoorbeeld dividenden. Vervreemdingsvoordelen zijn voordelen die worden behaald bij de vervreemding van de aandelen of van rechten die daarin besloten liggen. Het voordeel bestaat daarbij uit de overdrachtprijs verminderd met de verkrijgingsprijs die aan de vervreemde aandelen of rechten kan worden toegerekend. Als de overdrachtprijs op onzakelijke wijze is vastgesteld, of als deze geheel ontbreekt (bijvoorbeeld ingeval de aandelen zijn geschonken), wordt voor de berekening van het vervreemdingsvoordeel uitgegaan van de waarde van de aandelen in het economische verkeer. In de meeste gevallen levert het onderscheid tussen vervreemdingsvoordelen en reguliere voordelen weinig problemen op. Onlangs heeft de Hoge Raad echter arrest gewezen in een zaak waarin dit punt wel in geschil was.

Casus

Belanghebbenden in deze zaak zijn drie broers die ieder circa 20% van de aandelen in A bv houden. Beheersmaatschappij B bv (hierna: B bv) houdt de overige aandelen in A bv. De aandelen B bv zijn (indirect) eveneens in handen van de drie broers, zodat het volledige financiële belang in A bv feitelijk bij hen berust.

In 2001 zijn de drie broers en B bv onder opschortende voorwaarde overeengekomen dat de winstgerechtigdheid van hun aandelen in A bv afneemt en die van B bv toeneemt. Hiertoe worden de statuten van A bv aangepast. B bv is een tegenprestatie van € 4.537.802 aan belanghebbenden verschuldigd (een bedrag van € 1.512.600 per broer), die in rekening courant is verrekend. In 2004 is de opschortende voorwaarde vervuld. De inspecteur heeft bij het vaststellen van de aanslagen inkomstenbelasting 2004 bij elk van de belanghebbenden een vervreemdingsvoordeel van € 1.512.600 in aanmerking genomen. Belanghebbenden zijn echter van mening dat hier geen sprake is van een vervreemding van aandeelhoudersrechten maar van vervangende inkomsten. De door B bv betaalde vergoeding kan volgens belanghebbenden ook niet als een regulier voordeel worden aangemerkt, omdat de wetgever zou hebben verzuimd om dit in de wet te regelen.

De broers vingen echter bot bij de rechter. Rechtbank Haarlem (in beroep), Hof Amsterdam (in hoger beroep) en de Hoge Raad (in cassatie) oordelen namelijk eensgezind dat sprake is van een vervreemdingsoordeel. Belanghebbenden hebben namelijk aandeelhoudersrechten vervreemd doordat hun gerechtigdheid tot de winst van A bv is verminderd ten gunste van B bv. De tekst van de wet, de wetsgeschiedenis en de jurisprudentie van de Hoge Raad bieden geen ruimte voor een ander oordeel.

Conclusie

Wat ons betreft is dit een volstrekt logische uitkomst van deze procedure. Uit de wettekst en uit de door Advocaat-Generaal Wattel in zijn conclusie bij deze zaak aangehaalde passages uit de wetsgeschiedenis blijkt duidelijk dat de wetgever een vergoeding voor het verschuiven van winstrechten als een vervreemdingsoordeel heeft willen aanmerken. De opzet van de broers om tussen de mazen van de wet door te glippen was hierdoor gedoemd te mislukken.

E.P. Hageman FB

088 288 0249

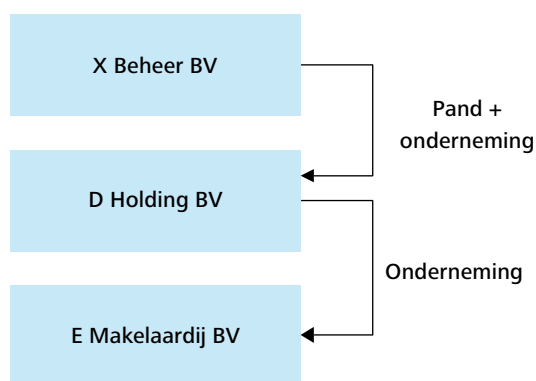
edhageman@deloitte.nl

Dubbele bedrijfsfusie leidt tot heffing

Indien een belastingplichtige zijn bedrijfspan en onderneming in aparte bv's wil onderbrengen, kan gebruik worden gemaakt van diverse fiscale faciliteiten om belastingheffing te voorkomen. Indien echter gebruik wordt gemaakt van twee bedrijfsfusies, leidt dit mogelijk tot vennootschapsbelastingheffing.

Casus

X Beheer bv heeft D Holding bv opgericht, waarbij X Beheer bv zijn makelaardij en het bedrijfspan heeft ingebracht in D Holding bv. Op dezelfde dag heeft D Holding bv E Makelaardij bv opgericht, waarbij de makelaardij is (door)ingebracht in E Makelaardij bv.

Op het pand rust een stille reserve van circa € 118.000. Als gevolg van de overdracht van het pand aan D Holding bv, wordt X Beheer bv geacht deze stille reserve te hebben gerealiseerd, waardoor in beginsel een belaste winst wordt gerealiseerd. X Beheer bv heeft in zijn aangifte vennootschapsbelasting ter zake van de overdracht evenwel een beroep gedaan op de bedrijfsfusiefaciliteit, als gevolg waarvan de winst niet in aanmerking hoeft te worden genomen.

De belastingdienst is echter van mening dat geen succesvol beroep kan worden gedaan op deze vrijstelling. Reden hiervoor is dat enkel een beroep kan worden gedaan op de vrijstelling, indien een gehele onderneming of een zelfstandig deel van een onderneming wordt overgedragen. Volgens de belastingdienst kwalificeert de overdracht van een onderneming met een bedrijfspan, gevolgd door de dooroverdracht van de onderneming, niet als de overdracht van een zelfstandig deel van een onderneming.

De centrale vraag in de onderhavige procedure is aldus of het per saldo enkel overdragen van een bedrijfspan kwalificeert als de overdracht van een zelfstandig onderdeel van een onderneming, waarop de bedrijfsfusiefaciliteit van toepassing is.

Rechtspraak

In het verleden zijn diverse uitspraken gewezen over de toepassing van de bedrijfsfusiefaciliteit en de overdracht van een zelfstandig deel van een onderneming. Hierna gaan wij eerst in op die rechtspraak. De Hoge Raad heeft allereerst geoordeeld dat de bedrijfsfusiefaciliteit zoveel mogelijk moeten worden uitgelegd in het licht van de Fusierichtlijn die geldt binnen de EU. In de Fusierichtlijn is kort gezegd bepaald dat een vrijstelling van heffing van vennootschapsbelasting moet worden verleend indien sprake is van de overdracht van een tak van bedrijvigheid. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat een 'tak van

bedrijvigheid' kan worden gedefinieerd als een totaal van activa en passiva van een afdeling van een vennootschap die uit organisatorisch oogpunt een onafhankelijke exploitatie vormen, dat wil zeggen een geheel dat op eigen kracht kan functioneren. Hierover is in een later arrest van het Hof van Justitie geoordeeld dat van een onafhankelijke exploitatie sprake is, als de overgedragen activa als een onafhankelijke onderneming kunnen functioneren. Naar aanleiding hiervan heeft de Hoge Raad geoordeeld dat geen sprake kan zijn van een tak van bedrijvigheid indien een organisatie van kapitaal en arbeid haar activiteiten ingevolge een besluit tot beëindiging daarvan in verregaande mate heeft stopgezet, en die het vermogen heeft verloren activiteiten te ontplooiën, anders dan activiteiten met een aflopend karakter.

Arrest

In de onderhavige casus is allereerst geoordeeld dat de ratio van de bedrijfsfusievrijstelling is gelegen in het fiscaal faciliteren van de overdracht van ondernemingen of een zelfstandig onderdeel daarvan in het kader van een herstructurering. Het past niet in deze ratio om een vermogensbestanddeel met een stille reserve af te zonderen van een tak van bedrijvigheid die eveneens in het kader van deze herstructurering is overgedragen.

Aldus dient te worden beoordeeld of het bedrijfspand uit organisatorisch oogpunt een onafhankelijke exploitatie kan vormen. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen dat op het tijdstip waarop het bedrijfspand en de makelaardij zijn overgedragen, reeds de intentie bestond om de makelaardij direct daarna over te dragen aan E Makelaardij bv. Hierdoor kunnen alle activa die samenhangen met de makelaardij geen onderdeel vormen van een uit organisatorisch oogpunt onafhankelijke exploitatie door D Holding bv.

De Hoge Raad concludeert dan ook in lijn met de eerdere rechtspraak dat het enkele bedrijfspand niet kan worden gezien als een tak van bedrijvigheid, en dus niet als een zelfstandig deel van een onderneming. De bedrijfsfusiefaciliteit is derhalve niet van toepassing.

Praktische relevantie

Herstructurerings waarbij de onderneming en het bedrijfspand worden overgedragen aan aparte vennootschappen komen zeer regelmatig voor. Ook zijn diverse fiscale faciliteiten beschikbaar om belastingheffing in het kader van deze herstructurering te voorkomen. Hierbij kan worden gedacht aan het vormen van een fiscale eenheid tussen de diverse vennootschappen voorafgaand aan de overdracht, of het vormgeven van de herstructurering door middel van een juridische (af) splitsing.

Hoewel de einduitkomst van de diverse faciliteiten materieel min of meer gelijk is, leidt de onderhavige keuze voor een dubbele bedrijfsfusie tot heffing van vennootschapsbelasting over de stille reserve op het pand. Dit is vervelend voor de belastingplichtige, aangezien deze heffing eenvoudig kon worden voorkomen door te kiezen voor de juiste faciliteiten. Het is dan ook van belang om zich bij de planning van een herstructurering bewust te zijn van de diverse fiscale faciliteiten en de hierbij van toepassing zijnde voorwaarden. Mocht extra zekerheid over de fiscale gevolgen wenselijk zijn, is vooroverleg met de belastingdienst natuurlijk ook nog altijd mogelijk.

Mr. R.J.M. Frins
088 288 5757
rfrins@deloitte.nl

Aftrek van deelnemingsrente beperkt

Sinds dit jaar is er een nieuwe renteaftrekbeperking in de vennootschapsbelasting bijgekomen. Het gaat daarbij om leningen die zijn aangegaan om deelnemingen te verwerven. De regels zijn vooral complex. Hierna gaan we op de regeling in.

Bosal-gat

Vanaf 1 januari 2013 geldt in de vennootschapsbelasting een nieuwe aftrekbeperking voor rente en kosten ter zake van deelnemingen (hierna: deelnemingsrente). Met deze aftrekbeperking beoogt de wetgever het zogenoemde Bosal-gat gedeeltelijk te dichten. De term Bosal-gat refereert aan het gemis aan opbrengst voor de schatkist dat de overheid in theorie lijdt door de gevolgen van het in 2003 gewezen arrest van het Europese Hof van Justitie in de zaak Bosal. In dit arrest verklaarde het Hof van Justitie het toen bestaande onderscheid tussen binnenlandse en buitenlandse deelnemingen in strijd met het EU-recht: rente en kosten ter zake van een buitenlandse deelneming waren toen niet aftrekbaar, terwijl deze wel aftrekbaar waren bij een binnenlandse deelneming. Het Bosal-gat is ontstaan doordat vanaf 1 januari 2004 ook rente en kosten in verband met buitenlandse deelnemingen aftrekbaar zijn geworden.

Hierdoor kunnen de rente en kosten van financiering van een in een ander land gevestigde dochtermaatschappij ten laste van de in Nederland belastbare winst van de moedermaatschappij worden gebracht, terwijl de voordelen uit hoofde van een dergelijke deelneming door de deelnemingsvrijstelling niet kunnen worden belast.

Nieuwe aftrekbeperking

De dit jaar ingevoerde aftrekbeperking geldt voor rente en kosten die verband houden met deelnemingen in Nederlandse en buitenlandse dochtermaatschappijen (deelnemingsrente). Of en in hoeverre sprake is van deelnemingsrente wordt beoordeeld aan de hand van een formule, waarbij de geldlening die verband houdt met de deelneming (deelnemingssschuld) in beginsel wordt gesteld op de verkrijgingsprijs van de deelneming verminderd met het eigen vermogen van de belastingplichtige. Een hogere verkrijgingsprijs levert een hogere deelnemingssschuld en dus een potentieel hogere aftrekbeperking op.

Er geldt een belangrijke uitzondering voor deelnemingen die verband houden met een uitbreiding van de operationele activiteiten van de groep waartoe de belastingplichtige behoort. Voor zover dat het geval is, is sprake van een zogenoemde 'kwalificerende verkrijgingsprijs': de rente op een lening die daarvoor wordt aangegaan is in principe niet in aftrek beperkt. Een hogere kwalificerende verkrijgingsprijs levert dus in beginsel een lagere aftrekbeperking op. Deze uitzondering geldt echter weer niet als sprake is van bepaalde fiscale constructies: zogenoemde double dip-structuren en structuren waarbij een renteaftrek niet gepaard gaat met een equivalente heffing over de rentebate bij de ontvanger van de rente. De uitzondering geldt ook niet als de verwerving of de uitbreiding van een deelneming vooral vanwege de renteaftrek door de belastingplichtige is gedaan.

Er geldt ten slotte een franchise op grond waarvan jaarlijks een bedrag van € 750.000 aan deelnemingsrente en -kosten buiten bereik van de aftrekbeperking blijft. De nieuwe renteaftrekbeperking treft dus vooral grote ondernemingen.

Uitvoeringsregels

In een besluit zijn nadere voorschriften opgenomen om de omvang van de renteaftrekbeperking te bepalen. Deze regels zijn extreem complex. In het besluit is bijvoorbeeld geregeld wat de invloed is van een reorganisatie op de verkrijgingsprijs van een deelneming alsmede het kwalificerende deel daarvan. Hiermee wordt beoogd te voorkomen dat de aftrekbeperking kan worden ontweken door een deelneming over te dragen binnen een concern. Voorts is geregeld dat de kwalificerende verkrijgingsprijs onder bepaalde voorwaarden niet verloren gaat als sprake is van een overdracht van een deelneming binnen het concern. Verder is bepaald wat de verkrijgingsprijs

en het kwalificerende deel van de verkrijgingsprijs van een deelneming is bij samenloop met de fiscale eenheid. Tot slot regelt het besluit de samenloop met de sinds 2012 geldende renteaftrekbeperking voor overnameholdingconstructies. De kern hiervan is dat de aftrekbeperking voor deelnemingsrente voorrang heeft op de aftrekbeperking voor overnameholdings.

Al met al is een buitengewoon complexe regeling tot stand gebracht. Het bedrijfsleven zal daar niet blij mee zijn. Renteaftrekbeperkingen zijn niet leuk maar als ze dan ook nog zo complex zijn is dat een slechte zaak, die dan al snel leidt tot hoge administratieve lasten. En dat is toch vooral waar juist niet naar wordt gestreefd?!

Mr. M.H.C. Ruijschop

088 288 1795

mruijschop@deloitte.nl

Aanpak belastingontduiking en -ontwijking

Op 6 december 2012 heeft de Europese Commissie een actieplan aangeboden waarmee ze belastingontduiking en belastingontwijking effectiever aan wil pakken. Dit actieplan bevat een tweetal aanbevelingen.

Volgens de Europese Commissie (EC) kost belastingontduiking en -ontwijking de EU jaarlijks ongeveer € 1 biljoen. Op de gemeenschappelijke Europese markt worden verschillen in fiscale stelsels tussen de landen en gaten in de wetgevingen van lidstaten en derde landen gebruikt door belastingplichtigen die geen (c.q. zo min mogelijk) belasting wensen te betalen. De eurocommissaris van Belastingen, is dan ook van mening dat de EU daadkrachtig en eensgezind moet optreden tegen belastingontduikers.

Met het mislopen van een groot bedrag aan belastingen in het achterhoofd heeft de EC een plan gepresenteerd voor een effectievere aanpak van belastingontduiking en -ontwijking in de EU. Dit plan moet ervoor zorgen dat de lidstaten voldoende belastinginkomsten behouden en de miljarden euro's die belastingplichtigen verschuldigd zijn ook daadwerkelijk door de belastingdiensten van de lidstaten geïnd kunnen worden.

Aanbevelingen

In een eerste aanzet heeft de EC twee aanbevelingen aangenomen die de lidstaten zouden moeten brengen tot directe gecoördineerde actie. De eerste aanbeveling verlangt een daadkrachtig optreden tegen belastingparadijzen, dat verder gaat dan de huidige

internationale maatregelen. De lidstaten worden verzocht gebruik te maken van gemeenschappelijke criteria om landen als belastingparadijs aan te duiden. Deze belastingparadijzen zouden dan op een zwarte lijst moeten komen. Tegen de landen die op deze zwarte lijst staan, zouden specifieke maatregelen genomen moeten worden om ze ervan te overtuigen de EU-normen voor bestuur toe te passen.

De tweede aanbeveling gaat over agressieve fiscale planning. In deze aanbeveling wordt de lidstaten handvatten aangereikt om gebreken in de wetgeving te herstellen. In de ogen van de EC maken sommige bedrijven namelijk misbruik van deze gaten in wetgeving. De EC roept de lidstaten op de belastingverdragen die ze hebben zodanig aan te scherpen dat belastingheffing onder bepaalde gevallen niet geheel achterwege kan blijven. Tevens roept de EC de lidstaten op gezamenlijke basis antimisbruikregels op te stellen. Kunstmatige constructies die opgezet zijn om belasting te ontgaan zullen dan worden genegeerd. De belastingheffing zal dan plaatsvinden op basis van de economische realiteit.

Gedragscode Ondernemingen

Om ervoor te zorgen dat de aanbevelingen ook worden uitgevoerd, wordt er bij de lidstaten op aangedrongen om de EU-gedragscode voor ondernemingen nieuw leven in te blazen. Als de lidstaten niet voortvarend genoeg te werk gaan zal de EC zelf met wetgevingsvoorstellen komen. De gedragscode zal ook uitgebreid worden met betrekking tot bijzondere belastingregelingen voor vermogende particulieren. De EC wenst met de gedragscode een bijdrage te leveren aan het internationale debat over belastingontduiking en -ontwijking.

Slot

De EC houdt de voortgang van dit proces bij om vaart te houden in de strijd tegen belastingontduiking en -ontwijking. Een nieuw platform voor goed bestuur zal toezien op en verslag uitbrengen over de wijze waarop de lidstaten de aanbevelingen uitvoeren. Het actieplan en de aanbevelingen worden momenteel voorgelegd aan de EU-Raad van Ministers van Financiën en aan het Europees Parlement.

Het zal wellicht nog lastig worden om alle lidstaten met de neus dezelfde kant op te krijgen en daadwerkelijk het plan uit te voeren. Een aandachtspunt bij de plannen is de concurrentiepositie van de lidstaten in verhouding tot de rest van de wereld. De plannen richten

zich namelijk vooral op het voorkomen van dubbele **niet**-belastingheffing. We hopen dat ook voldoende aandacht blijft voor het voorkomen van dubbele **wel** belasting. Daarnaast hopen we dat de plannen niet zover doorschieten dat het op basis van geldende regelgeving uitvoeren van tax planning in het gedrang komt. Het lijkt ons namelijk niet dat de lidstaten van de EU daar voordeel bij zullen hebben. De toekomst zal ons leren welke gevolgen de plannen voor individuele belastingplichtigen zullen hebben.

Mr. P.B. Oort
088 288 4159
boort@deloitte.nl

Uiteindelijk gerechtigde of toch niet?

In oktober 2012 heeft de OESO een stuk gepubliceerd dat van belang is voor het begrip uiteindelijk gerechtigde onder verdragstoepassing. Het zijn van uiteindelijk gerechtigde is een voorwaarde om voor verlaging van bronbelasting in aanmerking te komen onder verdragstoepassing.

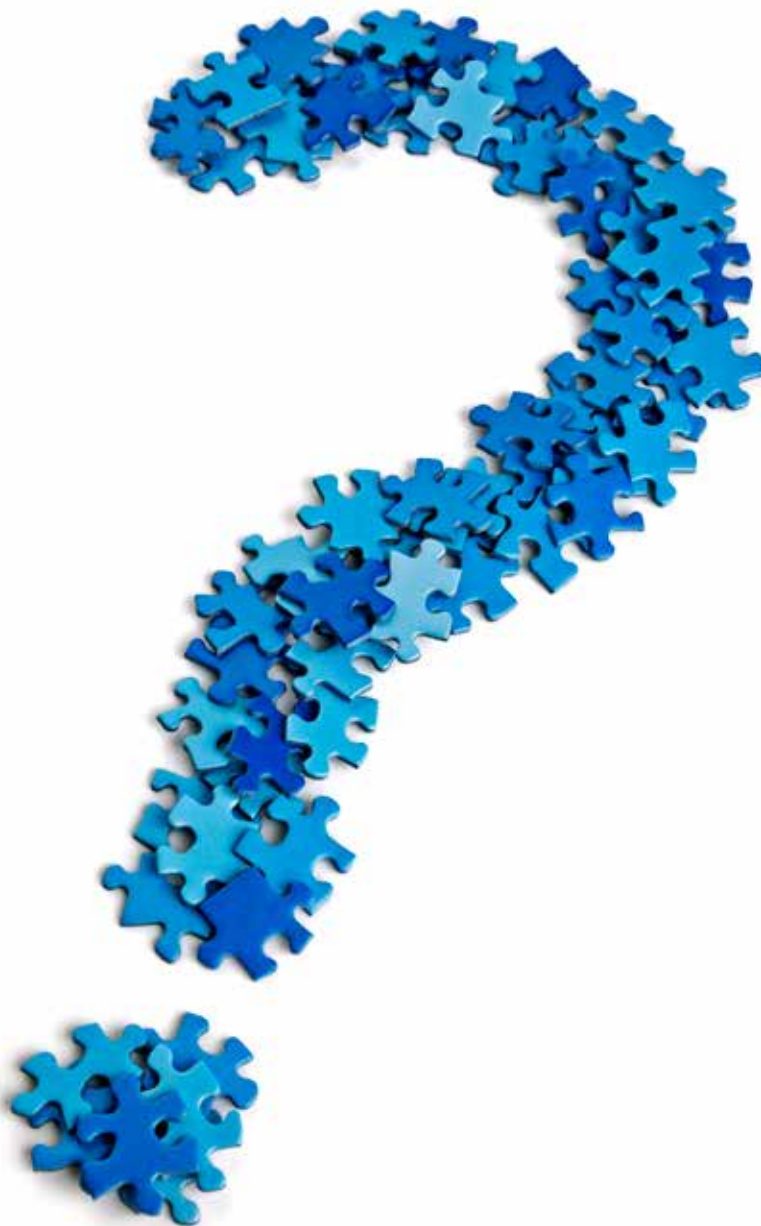
Grensoverschrijdende activiteiten

Indien een persoon dan wel een onderneming grensoverschrijdend actief is, bestaat er een gereede kans dat het inkomen uit deze grensoverschrijdende activiteiten door de beide betrokken landen in de belastingheffing worden betrokken. Indien het voorgaande niet wordt voorkomen, wordt derhalve tweemaal belasting geheven over hetzelfde inkomen. Dit verschijnsel wordt veelal aangeduid als 'dubbele belasting' en wordt uiteraard als onwenselijk beschouwd.

Om dubbele belasting te voorkomen sluiten landen bilaterale belastingverdragen, waarbij de heffingsbevoegdheden verdeeld worden over de beide landen. Voor het sluiten van belastingverdragen ter voorkoming van dubbele belasting wordt door de landen veelal gebruik gemaakt van het in OESO-verband ontwikkelende modelverdrag. Het bijbehorende OESO Commentaar geeft uitleg en eventueel verduidelijking van het OESO-modelverdrag. Zoals in de aanhef is opgemerkt, heeft de OESO recentelijk een voorstel ingediend om het commentaar aan te passen. Omdat het Nederlandse verdragsbeleid grotendeels gebaseerd is op het OESO-modelverdrag, kent Nederland tevens grote betekenis toe aan het OESO Commentaar, het onderhavige voorstel is dan ook van groot belang voor de Nederlandse praktijk.

Uiteindelijk gerechtigde

Het onderhavige voorstel tot aanpassingen van het commentaar ziet overwegend op het begrip uiteindelijk gerechtigde. Het begrip houdt kort gezegd in dat de belastingplichtige niet slechts als "doorgeefluik" fungeert tussen bijvoorbeeld de vennootschap die dividend betaalt en de uiteindelijk gerechtigde van het dividend. In beginsel komt een onbeperkt heffingsrecht over het dividend toe aan de woonstaat van de dividendgenieter. De bronstaat waaruit het dividend afkomstig is mag

ook heffen, echter niet meer dan 5% - 15% van het brutobedrag van het dividend, mits de dividendgenieter de uiteindelijk gerechtigde is van het ontvangen dividend. Indien de dividendontvanger niet kwalificeert als uiteindelijk gerechtigde, dan geldt dit maximum niet voor de bronstaat.

Het voorstel van de OESO

Het begrip uiteindelijk gerechtigde is, zoals blijkt uit het voorstaande, van groot belang voor de praktijk. Het begrip is echter niet gedefinieerd in het OESO-modelverdrag, waardoor het OESO Commentaar geraadpleegd dient te worden voor de inhoudelijke uitleg. Tot op heden bestaat de indruk, afgeleid uit het huidige commentaar, dat de OESO van mening is dat slechts in uitzonderingsgevallen het de 'uiteindelijke gerechtigheid' van de direct ontvangende partij dient te worden ontkend. Het onderhavige voorstel tot aanpassingen van het commentaar blijft over de invulling van het begrip uiteindelijk gerechtigde vrij algemeen. Hoofdpijn lijkt te blijven dat slechts een 'agent' (agent), 'nominee' (vertegenwoordiger) en 'conduit company' (doorstroomvennootschap) niet als uiteindelijk gerechtigde worden aangemerkt. Alle andere ontvangers krijgen het voordeel van de twijfel. In zoverre lijkt het voorstel een bevestiging te zijn van de huidige opvattingen.

Als een land daarentegen in bredere zin dividend ontvangende vennootschappen met niet al te veel 'substance' van verdragsvoordelen wil uitsluiten, moet het naar onze mening terugvallen op specifieke antimisbruikregels. Als onze interpretatie juist is, mag gerust worden verondersteld dat (nog) meer belastingverdragen in de toekomst antimisbruikbepalingen zullen gaan bevatten. Het modelverdrag zelf bevat echter geen standaard antimisbruikbepaling. Misschien is zelfs dat een kwestie van tijd, maar wezenlijke signalen voor voornemens in die richting ontbreken.

Over vermoedelijk anderhalf tot twee jaar zal het nieuwe geactualiseerde commentaar worden gepubliceerd. Desalniettemin vermoeden wij dat ook in de tussentijd dit onderwerp internationaal nog vaak in de belangstelling zal staan. Wij houden u op de hoogte van eventuele ontwikkelingen.

M. van Gelder LL.M.

088 288 7546

mvangelder@deloitte.nl

Verliesverrekening in Verenigd Koninkrijk beperkt door EU-recht

Het Hof van Justitie heeft beslist dat de voorwaarden voor de overdracht van verliezen door vaste inrichtingen in het Verenigd Koninkrijk een inbreuk op de EU-rechtelijke vrijheid van vestiging vormen. Het arrest heeft mogelijk ook gevolgen voor de Nederlandse fiscale eenheid.

Groepsverliezen en verrekening

Onder het recht van het Verenigd Koninkrijk kan een binnenlandse vennootschap een verlies overdragen aan een andere binnenlandse groepsvennootschap. Hierdoor wordt bereikt dat verliezen van een groepsentiteit verrekend kunnen worden met winsten van andere groepsvennootschappen. Ook verliezen van een in het Verenigd Koninkrijk gelegen vaste inrichting kunnen worden overgedragen aan een in het Verenigd Koninkrijk gevestigde groepsvennootschap. Hieraan is echter wel de voorwaarde verbonden dat de verliezen van de vaste inrichting niet kunnen worden verrekend in het land van het hoofdhuus van de vaste inrichting. Een vergelijkbare voorwaarde wordt voor de overdracht van verliezen door een vennootschap niet gesteld.

Vaste inrichting en verlies

In de zaak in kwestie betrof het een vaste inrichting van een Nederlandse vennootschap die in de jaren 2001 tot en met 2004 verliezen had geleden en deze wilde overdragen aan een groepsvennootschap die net als de vaste inrichting in het Verenigd Koninkrijk was gevestigd. In de jaren in geding bepaalde Nederlands recht dat verliezen van een buitenlandse vaste inrichting in de grondslag van het Nederlandse hoofdhuus werden opgenomen en zo verrekenbaar waren met Nederlandse winsten. Wanneer de buitenlandse verliezen definitief in het land van de vaste inrichting verrekenbaar waren, werd het eventueel genoten voordeel in Nederland teruggenomen door toepassing van een (met EU-recht verenigbare) inhaalregeling. De inhaalregeling komt er kort gezegd op neer dat de toekomstige buitenlandse winsten die moeten worden vrijgesteld ter voorkoming van dubbele belasting eerst verminderd worden met de verliezen: de vrij te stellen winst wordt dan dus lager.

Omdat de vaste-inrichtingsverliezen in Nederland verrekenbaar waren, werd de verliesoverdracht aan

de binnenlandse groepsvennootschap door het Verenigd Koninkrijk geweigerd. Volgens het Hof van Justitie is dit in strijd met de vrijheid van vestiging; de additionele voorwaarde dat een verlies slechts overdraagbaar is wanneer het niet kan worden verrekend op hoofdniveau wordt immers slechts gehanteerd bij verliezen die door vaste inrichtingen, dus buitenlands belastingplichtigen, worden geleden. Binnenlandse vaste inrichtingen worden daardoor minder gunstig behandeld dan binnenlands belastingplichtige vennootschappen. Deze vennootschappen kunnen hun verliezen zonder nadere voorwaarden overdragen aan groepsvennootschappen die eveneens in het Verenigd Koninkrijk zijn gevestigd. Vennootschappen van lidstaten, zoals de Nederlandse vennootschap in kwestie, worden door de additionele voorwaarde beperkt in hun vrije rechtsvormkeuze. Vanuit fiscaal perspectief is het immers gunstiger om een vennootschap op te richten in het Verenigd Koninkrijk dan te handelen door middel van een vaste inrichting.

Het Verenigd Koninkrijk moet een binnenlandse vaste inrichting en een binnenlandse vennootschap hetzelfde behandelen. Dat betekent dat aan een vaste inrichting geen nadere voorwaarden mogen worden gesteld ten opzichte van een vennootschap om in aanmerking te komen voor verliesoverdracht. Een verplichting tot gelijke behandeling geldt overigens slechts voor het land waar de vaste inrichting is gelegen. Het land van het hoofdniveau is onder verwijzing naar EU-recht niet verplicht om een buitenlandse vennootschap en buitenlandse vaste inrichting hetzelfde te behandelen.

Rechtvaardiging?

De in onderhavige kwestie vastgestelde inbreuk op EU-recht kan volgens het Hof van Justitie niet worden gerechtvaardigd. De mogelijkheid dat de verliezen uit het Verenigd Koninkrijk tweemaal in aftrek zouden

kunnen worden gebracht (namelijk op het niveau van de groepsvennootschap in het Verenigd Koninkrijk en op het niveau van het Nederlandse hoofdniveau) vloeide slechts voort uit de toepasselijke Nederlandse wetgeving. Als Nederland immers de (tijdelijke) verrekening van de vaste inrichtingsverliezen niet had toegestaan had geen dubbele verliesverrekening plaatsgevonden. De Nederlandse wetgeving was echter niet in geding. De Nederlandse wetgeving kon ook niet rechtvaardigen dat in het Verenigd Koninkrijk een onderscheid werd gemaakt in de fiscale behandeling van verliezen bij een vaste inrichting of binnenlandse vennootschap. Het Verenigd Koninkrijk moest de overdracht van verliezen door de vaste inrichting dan ook onder dezelfde voorwaarden toestaan als verliesoverdracht door vennootschappen, ongeacht of de vaste inrichtingsverliezen ook in Nederland verrekenbaar zouden zijn.

Fiscale eenheid

In de literatuur is het standpunt verdedigd dat Nederland op grond van dit arrest ook moet toestaan dat een fiscale eenheid wordt aangegaan tussen een in Nederland gevestigde moedermaatschappij en haar binnenlandse kleindochtervennootschap, zonder voeging van de in een andere EU-lidstaat gevestigde tussenhoudster. De vraag of de weigering van dergelijke zogenaamde Papillon-fiscale eenheden inderdaad een inbreuk op EU-recht oplevert is door het Gerechtshof Amsterdam inmiddels voorgelegd aan het Hof van Justitie.

Mr. J.J.A.M. Korving LL.M.

088 288 1911

jkorving@deloitte.nl

Compromis bindt fiscus

Inspecteur is gebonden aan gesloten vaststellingsovereenkomst ondanks een van de overeenkomst afwijkende uitkomst van een Duitse gerechtelijke procedure over de kwestie. Dit blijkt uit een door Deloitte gevoerde procedure.

Casus

Een onderneming met activiteiten bestaande uit het reinigen van vliegtuigen voert haar activiteiten uit op zowel een vliegveld in Nederland als in Duitsland. Het geschil betreft met name de vraag of de onderneming in Duitsland, dan wel in Nederland is gevestigd. De onderneming en de Nederlandse inspecteur sluiten een overeenkomst om duidelijkheid te verkrijgen over de feitelijke vestigingsplaats van de onderneming en de plaats waar de onderneming over een vaste inrichting beschikt. Een vaste inrichting is kort gezegd een bedrijfsruimte in een land waar de onderneming niet feitelijk is gevestigd. De vaste inrichting moet over voldoende faciliteiten beschikken om als zelfstandige

onderneming te functioneren. De bedoeling is om te voorkomen dat winst dubbel belast wordt (het oogmerk van de onderneming) en te voorkomen dat er een heffingsvacuüm ontstaat (het oogmerk van de inspecteur). Op de plaats waar de onderneming feitelijk gevestigd is, is zij binnenlands belastingplichtig en belast voor haar wereldinkomen. Vervolgens wordt het buitenlandse inkomen, in casu dat van de vaste inrichting, in het land van vestiging van de onderneming vrijgesteld. In het land waar de vaste inrichting is gevestigd moet dan belasting worden betaald over de winst van de vaste inrichting.

Duitsland: geen vaste inrichting

In de vaststellingsovereenkomst wordt overeengekomen dat de onderneming tot en met 31 december 1993 is gevestigd in Nederland en een vaste inrichting heeft in Duitsland. Vanaf 1 januari 1994 wordt de onderneming geacht te zijn gevestigd in Duitsland en heeft ze een vaste inrichting in Nederland. Nadat de partijen deze overeenkomst hebben gesloten, wendt de onderneming zich in Duitsland tot de rechter, waarbij zij voor de jaren 1990 tot en met 1993 betwist dat zij over een vaste inrichting in Duitsland beschikt. Uiteindelijk oordeelt de Duitse rechter dat de onderneming inderdaad op grond van de nationale Duitse wet geen vaste inrichting heeft in Duitsland.

Het voorgaande leidt er dus toe dat Nederland voorkoming geeft voor de belasting over de winst uit Duitsland omdat met de fiscus is afgesproken dat zich aldaar een vaste inrichting bevindt. Duitsland heft geen belasting over deze winst, omdat de Duitse rechter van mening is dat er in Duitsland geheel geen vaste inrichting is en dat land dus niet kan heffen. Zo ontstaat er een situatie waarin er in het geheel geen belastingheffing over de in Duitsland behaalde winst plaatsvindt.

De inspecteur raakt er achteraf van op de hoogte dat in Duitsland geen sprake is van een vaste inrichting, terwijl hij wel al vrijstelling van belastingheffing had verleend. Dat sprak hem niet aan. Hij legde daarom een navorderingsaanslag op. De onderneming maakt hier bezwaar tegen, omdat dit volgens haar in strijd is met de gesloten vaststellingsovereenkomst. Dit leidt uiteindelijk tot een procedure waarover de Hoge Raad zich heeft uitgelaten.

Hoe nu verder?

De rechtbank en de Advocaat-Generaal stellen de inspecteur in het gelijk. De inspecteur motiveerde zijn standpunt met name op basis van het bekende arrest Haviltex aan. In dit arrest oordeelde de Hoge Raad dat bij de uitleg van een vaststellingsovereenkomst niet alleen een zuiver taalkundige uitleg van de overeenkomst doorslaggevend is, maar het er ook om gaat welke uitleg partijen in de gegeven omstandigheden redelijkerwijs aan de inhoud van de overeenkomst mogen toekennen en om hetgeen zij in dat kader over en weer van elkaar mogen verwachten. Daarnaast is de kennis en deskundigheid van de overeenkomstsluitende partijen van betekenis. De rechtbank stelt op grond van dit Haviltex-arrest de inspecteur in het gelijk. De A-G meent – ondanks dat volgens hem de inspecteur op grond van de Haviltex-maatstaf gehouden is aan de overeenkomst – dat de onderneming in strijd heeft gehandeld met de goede trouw (het beginsel van fair play).

Hof 's-Hertogenbosch en daaropvolgend de Hoge Raad oordelen dat de inspecteur in strijd met de vaststellingsovereenkomst heeft gehandeld door de navorderingsaanslag op te leggen. De navorderingsaanslag dient daarom vernietigd te worden. Het hof oordeelt dat op grond van het door de inspecteur aangedragen civiele arrest Haviltex en daarop voortbordurende arresten niet geoordeeld kan

worden dat de letterlijke tekst van een overeenkomst nooit doorslaggevend is. In dit geval heeft het hof belang toegekend aan de aard van de overeenkomst, de gelijkwaardigheid en deskundigheid van partijen en de lange geschiedenis van de totstandkoming van de overeenkomst. Op basis hiervan oordeelt de rechter dat de letterlijke tekst in dit geval doorslaggevend is. Tot slot handelde de onderneming ook niet in strijd met de goede trouw.

Tot slot

Een leerzaam punt uit dit arrest is dat het voor partijen die een vaststellingsovereenkomst sluiten van belang is dit over te laten aan een deskundige op dit gebied en de bedoeling van partijen goed in de overeenkomst te verwoorden. De uitkomst van deze zaak is voor belanghebbende uiteraard prettig en voor de fiscus zuur. De uitkomst is ook wellicht wat onbevredigend nu een stuk winst in feite onbelast blijft. Aan de andere kant: het was van de inspecteur niet zo heel erg verstandig dat hij zich niet eerst heeft vergewist wat er in Duitsland gebeurde. Feit is nu eenmaal dat elk land autonoom is in het uitleggen van de belastingwet en de belastingverdragen. Dat kan dus tot verschillende kwalificaties leiden, zoals in casu. Is er eenmaal een compromis dan kan men daar niet meer van af, heel uitzonderlijke gevallen daargelaten: dat is vaste rechtspraak. Die rechtspraak geldt overigens voor beide partijen. Dus ook een belastingplichtige kan aan een compromis vast zitten waar hij achteraf wellicht niet zo blij mee is.

S.S. Bongers MSc
088 288 3896
sbongers@deloitte.nl

Ontwikkelingen bedrijfsopvolgingsfaciliteit

Rechtbank Breda heeft enige tijd geleden beslist dat de bedrijfsopvolgingsfaciliteit in de schenk- en erfbelasting in beginsel ook van toepassing is op niet-ondernemingsvermogen. Inmiddels hebben ook de Rechtbank Arnhem en de Rechtbank Haarlem uitspraak gedaan op dit punt. In deze bijdrage bespreken wij de recente ontwikkelingen.

Medio 2012 heeft Rechtbank Breda in een geruchtmakende zaak beslist dat de bedrijfsopvolgingsfaciliteit voor de schenk- en erfbelasting inbreuk maakt op het gelijkheidsbeginsel. Volgens de Rechtbank is iedere verkrijging krachtens erfrecht, ongeacht of dit ondernemings-, dan wel privévermogen betreft, als een gelijk geval aan te merken. Bovendien bestaat voor het door de wetgever gemaakte onderscheid tussen beide geen redelijke rechtvaardiging. De Rechtbank concludeert dan ook dat de bedrijfsopvolgingsfaciliteit in beginsel ook van

toepassing is op niet-ondernemingsvermogen. Als de Hoge Raad deze uitspraak volgt, kan nagenoeg geen schenk- en erfbelasting meer worden geheven.

Massaal bezwaar

In de eerdere bijdrage over dit arrest gaven wij aan dat het in afwachting van het uiteindelijke oordeel raadzaam is om voor recente aanslagen schenk- of erfbelasting ter behoud van rechten een bezwaarschrift in te dienen. Inmiddels heeft de staatssecretaris in een besluit aangegeven dat de bezwaren die op dit onderwerp

betrekking hebben aan te wijzen als massaal bezwaar. Een bezwaarschrift indienen is hierdoor niet meer nodig. Als de Belastingdienst de zaak bij de rechter verliest, worden ook de aanslagen herzien van de belastingplichtigen die geen bezwaar hebben ingediend. Als de Belastingdienst in het gelijk wordt gesteld, kan voor alle aangehouden zaken één collectieve uitspraak worden gedaan.

De procedure van massaal bezwaar geldt alleen voor aanslagen die op 23 oktober 2012 (de datum van het besluit) nog niet definitief vaststonden. Daarnaast moeten de bezwaren betrekking hebben op dezelfde rechtsvraag. Het gaat om de vraag of verkrijgingen van ondernemingsvermogen en privévermogen gelijke gevallen zijn en zo ja, of deze gevallen door de bedrijfsopvolgingsfaciliteit op een ongerechtvaardigde en onredelijke manier ongelijk worden behandeld.

Rechtbank Arnhem

Onlangs heeft ook Rechtbank Arnhem zich over dit onderwerp uitgesproken. Anders dan Rechtbank Breda meent zij dat het gelijkheidsbeginsel niet noopt tot toepassing van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit op niet-ondernemingsvermogen. Volgens de Rechtbank zijn erfrechtelijke verkrijgingen van ondernemings- en privévermogen niet te beschouwen als gelijke gevallen, omdat zij verschillende risico's met zich brengen. Uit de wetsgeschiedenis volgt namelijk dat het doel van de faciliteit is om liquiditeitsproblemen bij ondernemingen te voorkomen, zodat het voortbestaan van de ondernemingen niet in gevaar komt. Dit risico speelt niet bij de verkrijging van privévermogen. Als wel sprake zou zijn van gelijke gevallen, acht de Rechtbank het stimuleren van ondernemerschap een objectieve en redelijke rechtvaardiging voor de ongelijke behandeling. Ten slotte is opvallend dat de Rechtbank, anders dan Rechtbank Breda, de verhoging van het vrijstellingspercentage in 2005 van 30% naar 75% niet van belang acht. Volgens de Rechtbank heeft de wetgever bij de vormgeving van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit de aan hem toekomende ruime beoordelingsruimte niet overschreden.

Rechtbank Haarlem

Ook Rechtbank Haarlem heeft zich over deze kwestie uitgelaten. Net als Rechtbank Arnhem meent zij dat van gelijke gevallen geen sprake is. Het doel van de bedrijfsopvolgingsfaciliteit is te voorkomen dat het voortbestaan van een onderneming in gevaar komt ten gevolge van de verschuldigde erfbelasting. Vanuit een oogpunt van werkgelegenheid en economische diversiteit achtte de wetgever een zodanig risico niet aanvaardbaar. Bij niet-ondernemingsvermogen speelt dit risico niet. Omdat volgens de Rechtbank dus geen sprake is van gelijke gevallen komt zij niet aan de vraag toe of voor de ongelijke behandeling een rechtvaardiging bestaat.

Vervolg

De recente uitspraken van Rechtbank Arnhem en Rechtbank Haarlem zijn opvallend. Beide rechtbanken verwerpen niet alleen het standpunt dat sprake is van ongeoorloofde discriminatie, maar stellen zelfs dat ondernemings- en privévermogen voor de heffing van erfbelasting geen gelijke gevallen zijn. Vanwege deze uiteenlopende opvattingen van lagere rechters is het lastig te voorspellen hoe de Hoge Raad over deze kwestie zal oordelen. Dat de hoogste rechter volledig instemt met de uitspraak van Rechtbank Breda ligt overigens niet in de lijn der verwachting, althans afgaande op de uitlatingen van diverse fiscalisten. Ook wij hebben ons in het eerdere artikel over deze problematiek in die zin uitgelaten. We achten de kans dat de uitspraken van de Rechtbanken te Arnhem en Haarlem worden gevolgd dan ook beduidend groter dan de kans dat de uitspraak van de Rechtbank Breda wordt gevolgd.

Mr. W.R. Kooiman

088 288 7330
rkooiman@deloitte.nl

Onbedoeld belastingvoordeel voor ingevoerde P.C. Hooftractoren?

Op ingevoerde auto's mag geen hogere BPM drukken dan op binnenlandse auto's. Maar hoe bereken je dat als de BPM-heffing deels op CO₂-grondslag plaatsvindt? Daarover gaat deze bijdrage.

Gelijke behandeling in de EU

Een vrij verkeer van goederen is een van de vier pijlers waarop de Europese Unie rust. Ingezetenen mogen niet belemmerd worden in het overbrengen van goederen van de ene lidstaat naar de andere. Dat betekent niet dat belastingheffing verboden is bij de invoer van goederen uit een andere lidstaat. Integendeel, een lidstaat mag naar hartenlust belasting heffen bij invoer, zolang dat er maar niet toe leidt dat de belasting op ingevoerde producten hoger is dan de belasting op gelijksoortige binnenlandse producten.

Er bestaan nog steeds forse verschillen in bijvoorbeeld de btw-tarieven van de lidstaten. Door bij te heffen kan een lidstaat ingevoerde producten even duur maken als gelijksoortige binnenlandse producten en zo een "level

playing field" behouden. De grootste verschillen bestaan in de verbruiksbelastingen op auto's. Nederland kent een zeer hoge verbruiksbelasting op personenauto's, de BPM. Buurland Duitsland daarentegen doet daar niet aan. Daarom zijn auto's daar ook bijna de helft goedkoper dan in Nederland.

Luxebelasting op auto's

Dit geschil gaat over de BPM. Een Nederlander kocht een dieselauto uit 2006 in Duitsland en voerde deze in 2010 in in Nederland. Hij moest Nederlandse BPM bijbetalen en dat ging om een fors bedrag. Nu is er met die BPM iets merkwaardigs aan de hand: in 2006, toen deze auto werd "toegelaten" (een kenteken kreeg) in Duitsland, was de Nederlandse BPM een belasting naar de waarde: de BPM bedroeg 45,2% (!) van de cataloguswaarde. In 2010,

toen betrokkene de wagen in Nederland invoerde, was de BPM echter grotendeels omgevormd naar een belasting op de CO2 uitstoot. Vooral bij een wat oudere diesel kan dat lekker aantikken, want die stoten nogal wat uit, naar het schijnt. Hoe dat zij, betrokkene moest heel wat meer BPM betalen bij invoer dan drukte op gelijksoortige auto's die in 2006 reeds op de Nederlandse wegen waren verschenen.

Dat lijkt op een belemmering. Betrokkene stapte naar de rechter en kwam terecht bij Gerechtshof Den Bosch, dat zich voortvarend van zijn taak kweet. Kwesties over de uitleg van Europees recht mag (of moet, al naar gelang het stadium van de procedure) de nationale rechter voorleggen aan het Europese Hof van Justitie in Luxemburg, het HvJ. Dit HvJ bewaakt de eenheid van het recht binnen de Europese Unie en is bij uitstek de instantie die moet oordelen over de vraag of iets een "belemmering" van het vrije verkeer oplevert. Dat gaat door "prejudiciële vragen": de nationale rechter legt zijn eigen procedure stil, stelt vragen aan het HvJ en verwerkt het antwoord van het HvJ in zijn eigen, nationale uitspraak. Het HvJ treedt dus op als rechter voor de rechters.

Dat de BPM bij invoer in 2010 niet hoger mag zijn dan het restant van de BPM dat drukt op gelijksoortige wagens die reeds vanaf het begin in Nederland rondreden wisten we al. Dat hoefde het gerechtshof ook eigenlijk helemaal niet meer te vragen. Maar het stelde nog een andere, veel interessantere vraag. De "vergelijkings" BPM, die uit 2006, was uitsluitend gebaseerd op de cataloguswaarde. De nieuwe BPM, die in 2010 wordt geheven bestaat echter uit twee delen: een (veel lager) deel gebaseerd op waarde en een nieuw, groot, deel dat gebaseerd is op CO2 uitstoot. Is deze laatste heffing aan te merken als een 'nieuwe' belastingheffing, die voor de gelijksoortige binnenlandse auto's uit 2006 helemaal niet gold? En zo ja, is deze nieuwe belasting dan in zijn geheel als een

verboden belemmering te beschouwen? Als dat het geval, is zou betrokkene bij invoer in 2010 alleen nog maar het "waarde"-deel van de BPM hoeven betalen. Omdat dit tarief juist heel fors is gedaald, wordt de invoer van oude auto's dan opeens een zeer voordelige aangelegenheid. Dat zou een enorme streep door het Nederlandse milieubeleid betekenen. Het is afwachten hoe het HvJ zal oordelen. Wij komen daar uiteraard op terug. Degenen die auto's invoeren uit Duitsland moeten deze zaak in elk geval in het achterhoofd houden.

Mr. F. Bracht
088 288 0339
fbracht@deloitte.nl

Verruiming openbaarheid WOZ-waarde

Het kabinet stelt een verruiming van de openbaarheid van de WOZ-waarde van woningen voor. Verder wordt onder andere voorgesteld de zogenoemde Fierensmarge te schrappen. De beoogde inwerkingtreding van dit voorstel is 1 januari 2014.

De Wet WOZ geeft algemene regels voor de waardebepaling en de waardevaststelling van onroerende zaken gelegen in Nederland. De rijksbelastingdienst, de waterschappen en de gemeenten gebruiken de WOZ-waarde voor de belastingheffing. De rijksbelastingdienst gebruikt de WOZ-waarde voor de inkomstenbelasting (eigenwoningforfait box 1 en box 3), voor de inkomsten- en de vennootschapsbelasting (bodewaarde), voor de erfbelasting en sinds 1 januari ook voor de verhuurderheffing. De waterschappen gebruiken de WOZ-waarde voor de heffing van watersysteemheffing en voor de wegheffing. Gemeenten hanteren de WOZ-waarde als heffingsgrondslag voor de onroerendezaakbelastingen en vaak voor meer gemeentelijke heffingen, zoals de BIZ-heffing en de baatbelasting. Daarnaast wordt de WOZ-objectafbakening voor diverse rijks- en lokale belastingen gehanteerd, te denken valt aan

de energiebelasting, belasting op leidingwater en rioolheffing. Ook buiten de fiscaliteit kent de WOZ-waarde een steeds breder gebruik, bijvoorbeeld voor de hypotheekverstrekking of verzekeringen. Mogelijk wordt de WOZ-waarde straks van belang voor het bepalen van de maximaal redelijke huurprijs van woningen onder de liberalisatiegrens.

Openbaarheid WOZ-waarden woningen

Door de openbaarheid van de WOZ-waarde wordt het voor iedereen mogelijk (ook zonder belang) om de WOZ-waarde van objecten die in hoofdzaak tot woning dienen (in hoofdzaak betekent voor ten minste 70%) in combinatie met adresgegevens op te vragen. Beoogd is een transparantere WOZ-waarde die bijdraagt aan de acceptatie van de WOZ-waarde door burgers en een verbetering van de kwaliteit van die WOZ-waarde. Via een landelijke voorziening WOZ kunnen burgers de

WOZ-waarde opvragen bij één centraal punt. Zij kunnen dan de WOZ-waarde van hun woning vergelijken met de WOZ-waarde van zelf gekozen woningen, zonder dat dit leidt tot een grotere uitvraag en daarmee tot hogere kosten voor gemeenten. Het belang van een openbare WOZ-waarde weegt thans klaarblijkelijk zwaarder dan het nadeel van de inbreuk op de privacy. De Raad van State merkt terecht op dat dit standpunt haaks staat op het standpunt dat nog niet lang geleden (in 2009) is ingenomen bij de eerste uitbreiding van de openbaarheid van de WOZ-waarde ten behoeve van de bestrijding van vastgoedfraude. Toen constateerde de staatssecretaris van Financiën dat de WOZ-waarde een privacygevoelig gegeven is, en dat volledige openbaarheid zonder doelbinding niet voldoende recht doet aan het recht op privacybescherming. De minister heeft daarop aangegeven dat thans aan het belang van de individuele burger, minder gewicht is toegekend vanwege het feit dat in de maatschappelijke beleving de WOZ-waarde meer als een objectief kenmerk van de woning beschouwd wordt dan als een persoonsgegeven.

De objectgegevens en onderbouwing die hebben geleid tot de WOZ-waarden van de opgevraagde woningen worden vooralsnog niet verstrekt. Het is de vraag wat de toegevoegde waarde is van een WOZ-waarde sec zonder deze gegevens. De minister heeft inmiddels aangegeven dat er gekeken zal worden of het technisch mogelijk is een koppeling te maken met enkele objectkenmerken. Ook het verstrekken van WOZ-waarden van niet-woningen wordt vooralsnog niet toegestaan. Voor het verkrijgen van WOZ-waarden van niet-woningen blijft de eis van kracht dat iemand aantoonbaar een gerechtvaardigd belang moet hebben uit hoofde van de belastingheffing te zijnen aanzien.

Fierensmarge

In een arrest in 2010 besliste de Hoge Raad de zogenoemde bezwaardrempel (Fierensmarge) in de Wet WOZ in strijd met het EVRM. Op grond van deze bezwaardrempels werd de vastgestelde WOZ-waarde geacht juist te zijn als deze waarde binnen in de wet opgenomen percentages of marge afweek van de juiste waarde. De Hoge Raad nodigde in dat arrest de wetgever uit om te komen met een alternatief voor de bezwaardrempels. In zijn conclusie verwees advocaat-

generaal Van Ballegooijen naar waardeklassen. Het kabinet concludeerde dat het systeem van waardeklassen geen recht doet aan de investeringen in kwaliteit en actualiteit van de WOZ-waarde en bovendien een complexe wetgeving met zich brengt. Gemeenten hebben aangegeven dat een dergelijk systeem ook een complexe uitvoering oplevert en daarom niet de voorkeur verdient. Om deze redenen stelt het kabinet nu voor de regeling maar uit de wet te schrappen.

Bezwaarbehandeling

Het kabinet heeft er voor gekozen een voorgenomen informele wijze van afhandeling van grieven tegen vastgestelde WOZ-waarden (herzieningsfase) vooralsnog niet op te nemen in de wet; deze fase zou aan de bezwaarfase vooraf moeten gaan. Op dit al eerder gedane voorstel is van diverse kanten (waaronder door Deloitte) kritiek geuit. Door Deloitte is tijdens de internetconsultatie over dit wetsvoorstel aangegeven dat nu een herzieningsverzoek niet aan formele eisen is verbonden, dit voor de rechtsbescherming ongewenst is. Bovendien was de voorgestelde informele wijze van bezwaarafhandeling te veel gericht op particulieren en niet goed werkbaar voor belanghebbenden die meerdere onroerende zaken in eigendom en in gebruik hebben (bijvoorbeeld woningcorporaties en beleggers in vastgoed). Voor hen zou de herzieningsprocedure tot extra administratieve lasten leiden, omdat zij wel verplicht zouden zijn tot het gebruik maken van de herziening.

Conclusie

Het wetsvoorstel voorziet in een ruime behoefte aan meer transparantie over de WOZ-waarden. Dit voorstel is een eerste stap. Nu de onderliggende waardeonderbouwing van de WOZ-waarden nog niet openbaar zijn, is de bruikbaarheid vooralsnog beperkt. We moeten overigens eerst maar eens afwachten hoe het parlement over de voorstellen denkt. Met name de openbaarmaking van WOZ-waarden kan nog de nodige discussie opleveren.

Mr. L.Y. Gramsbergen

088 288 8615

lgramsbergen@deloitte.nl

Procederen en financiële compensatie

Procederen tegen de fiscus is niet gratis. Maar er kan wel een vergoeding voor worden verkregen. Onlangs heeft de Hoge Raad normen vastgesteld, onder andere voor de kosten van een ingeschakelde taxateur.

De belastingplichtige die gaat procederen wordt geconfronteerd met kosten. In de eerste plaats griffierecht, maar daarnaast veelal ook de kosten van een adviseur. Die kosten moet de belastingplichtige in beginsel uit eigen zak betalen. Alleen bepaalde, in de wet genoemde, kosten komen voor vergoeding in aanmerking. De kosten worden in beginsel slechts vergoed wanneer het beroep geheel of gedeeltelijk gegrond is. De vergoeding is in de regel niet meer dan een tegemoetkoming die de kosten allerminst dekt. De oorzaak is dat die kosten door de wetgever zijn genormeerd en op een vrij laag niveau zijn vastgesteld. Op een hogere of zelfs integrale kostenvergoeding bestaat alleen recht wanneer de fiscus van meet af aan – bij het opleggen van de aanslag of bij de uitspraak op bezwaar – een onhoudbaar standpunt heeft ingenomen of wanneer zijn optreden jegens de belastingplichtige verregaand onzorgvuldig is geweest.

Taxatiekosten

Onlangs is in de rechtspraak aan de orde geweest hoe het zit met de kosten van een taxateur. Met name bij zaken betreffende de onroerendezaakbelasting wordt een taxateur regelmatig ingeschakeld. In principe kunnen

ook dergelijke kosten worden vergoed. Over de vraag wanneer dat het geval is, heeft de belastingkamer van de Hoge Raad onlangs een interessante uitspraak gedaan. In deze zaak wordt de belastingplichtige in het gelijk gesteld. Maar omdat de beslissing niet (mede) gebaseerd is op het door de belastingplichtige ingebrachte taxatierapport, heeft hij volgens de lagere rechter geen recht op vergoeding van de kosten van het rapport. De Hoge Raad denkt daar echter anders over: aan toekenning van een vergoeding mag niet de eis worden gesteld dat het rapport een bijdrage heeft geleverd aan de beslissing van de rechter over dat geschilpunt. De Hoge Raad verwijst in dit verband naar een recente beslissing van de Raad van State. Die Raad is van oordeel dat er op het tijdstip waarop een partij de deskundige in de arm neemt, een redelijke verwachting moet bestaan dat diens bevindingen bijdragen aan een uitkomst van het geschil die gunstig is voor deze partij. Is aan dit criterium voldaan, dan komen de kosten voor vergoeding in aanmerking, ook als de bevindingen van de deskundige niet van invloed zijn geweest op de beslissing van de rechter. De door de deskundige te beantwoorden vraag moet overigens wel verband houden met het geschil en de aangezochte persoon moet voldoende gekwalificeerd zijn.

Een belangrijk punt betreft de hoogte van de vergoeding. Hiervoor heeft de Hoge Raad eerder algemene uitgangspunten geformuleerd, met de opdracht aan de feitenrechters (rechtbanken en gerechtshoven) beleid te ontwikkelen voor de te hanteren uurtarieven. De gerechtshoven hebben intussen gehoor gegeven aan die opdracht. Zo is de vergoeding voor in pandige taxaties van courante woningen gesteld op € 200 (dit bedrag is gebaseerd op een uurtarief van € 50 en een tijdsbeslag van 4 uur). Het uurtarief voor courante niet-woningen is gesteld op € 65.

Procederen tegen de fiscus kost tijd

Tijdroevende procedures tegen de fiscus kunnen leiden tot spanning en frustratie bij de belastingplichtige. In juni 2011 besliste de belastingkamer van de Hoge Raad in enkele arresten dat belastingplichtigen in belastinggeschillen – dat wil zeggen, ook in niet-boetezaken – recht hebben op financiële compensatie bij overschrijding van de redelijke termijn. Niet-boetezaken zijn zaken waarin niet (tevens) een door de inspecteur opgelegde bestuurlijke boete in geschil is. Of de redelijke termijn is overschreden, hangt met name af van de duur van de belastingprocedure (waaronder de bezwaarfase), de ingewikkeldheid van de zaak en de opstelling van alle betrokkenen, dat wil zeggen belastingplichtige, inspecteur en rechter (de lange duur mag niet te wijten zijn aan de belastingplichtige zelf). De Hoge Raad heeft de volgende vuistregels over de duur van de procedure gegeven:

- de rechtbank moet binnen twee jaar na aanvang van de redelijke termijn – het tijdstip waarop de inspecteur het bezwaarschrift heeft ontvangen – uitspraak doen (in de tweejaarstermijn is dus de bezwaarfase begrepen);
- het gerechtshof moet binnen twee jaar na het instellen van hoger beroep uitspraak doen;
- de Hoge Raad zelf moet binnen twee jaar na het instellen van cassatieberoep uitspraak doen.

Bij overschrijding van de redelijke termijn heeft de belastingplichtige recht op compensatie. Over de hoogte hiervan heeft de Hoge Raad ook vuistregels gegeven: er geldt een schadevergoeding van € 500 per halfjaar dat de redelijke termijn is overschreden (waarbij het totaal van de overschrijding naar boven moet worden afgerond).

Onlangs oordeelde de Hoge Raad, met een verwijzing naar de arresten van juni 2011, dat de regels voor compensatie bij overschrijding van de redelijke termijn niet alleen gelden als het beroep gegrond is maar ook als het beroep ongegrond is. Terecht, dunkt ons, die termijnoverschrijding staat los van de inhoudelijke merites van de zaak.

Al met al heeft de Hoge Raad met deze beslissingen de praktijk praktische handvaten gegeven. Dat spaart veel discussie uit.

Dr. E.B. Pechler

088 288 0280

epechler@deloitte.nl

Integratieheffing niet in strijd met Europees Recht

Eind vorig jaar heeft het Europese Hof van Justitie uitspraak gedaan in een belangrijke procedure over de Nederlandse integratieheffing die is opgenomen in de btw. De procedure is door Deloitte namens een gemeente gevoerd. Volgens het Hof van Justitie is de Nederlandse integratieheffing als zodanig niet in strijd met de Europese Btw-richtlijn.

In de praktijk doet de integratieheffing zich met name voor bij de realisatie van onroerende zaken. De heffing moet worden toegepast in de gevallen dat een ondernemer op eigen (al dan niet recent aangeschafte) grond een gebouw realiseert of laat realiseren en dit nieuwe gebouw gebruikt voor btw-vrijgestelde activiteiten, zoals de verhuur van woningen. De integratieheffing leidt per saldo in beginsel tot btw-heffing van 21% over de waarde van de grond.

De casus

In de aan het Europese Hof voorgelegde zaak ging het om een gemeente die zich onder andere bezighoudt met de van btw vrijgestelde verhuur van sportvelden aan een sportvereniging. De gemeente had een aannemer in de arm genomen en deze de opdracht gegeven om voor haar rekening het (echte) gras van een aantal velden te vervangen door kunstgras. Na oplevering van de velden heeft de gemeente deze opnieuw met vrijstelling van btw verhuurd aan dezelfde sportvereniging die eerder de sportvelden huurde. De

gemeente had de btw die drukte op de aanleg van de kunstgrasvelden niet in aftrek gebracht, uitgaande van de vrijgestelde verhuur. De Inspecteur stelde zich op het standpunt dat een integratieheffing verschuldigd was bij ingebruikname van de nieuwe kunstgrasvelden en legde een naheffingsaanslag op ter hoogte van de btw over de grondwaarde. De vraag die aan de rechter is voorgelegd is of deze integratieheffing in overeenstemming is met de Btw-richtlijn zoals die binnen de Europese Unie geldt.

Maatstaf van heffing

Het Hof van Justitie heeft in deze zaak geoordeeld dat de Nederlandse integratieheffing als zodanig niet in strijd is met de Europese Btw-richtlijn. Bovendien is de integratieheffing ook van toepassing indien een belastingplichtige een derde voor haar rekening een goed laat vervaardigen onder terbeschikkingstelling van de stoffen, zoals de grond onder de kunstgrasvelden. Lidstaten kunnen als maatstaf van heffing de waarde van de grond en de kosten van aanleg/bouw hanteren, mits geen btw wordt gegeven over kosten waarover al

eerder btw is betaald. De Hoge Raad, die de zaak aan het Europese Hof had voorgelegd, moet nu nog nagaan of de gemeente al eerder btw heeft betaald over de waarde van de grond. Dat kan nog wel lastig worden, omdat de aankoop van de grond in dit geval zeer lang geleden is. De vraag is dus of nog kan worden aangetoond of er indertijd sprake is geweest van de heffing van btw.

Gevolgen

De uitspraak van het Hof van Justitie biedt niet voldoende duidelijkheid omtrent alle mogelijke gevolgen van de integratieheffing. Wel is gebleken dat deze Nederlandse regeling niet in strijd is met de Europese Btw-richtlijn. Naar onze mening mag naar aanleiding van de uitspraak van het Hof van Justitie geen btw worden geheven over de waarde van de grond indien deze in het verleden (ongeacht hoe lang geleden) met btw is aangekocht. Bij de toepassing van de integratieheffing moet de actuele waarde van de ter beschikking gestelde onroerende zaak worden meegenomen. Het gevolg is dat een voordeel

optreedt voor belastingplichtigen die een onroerende zaak in het verleden tegen een lagere prijs dan de huidige actuele waarde hebben aangekocht. Als in het verleden btw betaald is, kan niet nogmaals over de actuele waarde van de grond geheven worden. Aan de uitspraak zou ook ontleend kunnen worden dat wél heffing moet plaatsvinden indien in het verleden over een lagere waarde is geheven dan de actuele waarde. Het is nu aan de Hoge Raad om duidelijkheid te verschaffen over de vraag hoe kan worden vastgesteld dat eerder btw is betaald over de grondwaarde. In de praktijk zal deze uitspraak in ieder geval leiden tot nieuwe kansen voor fiscale optimalisatie.

G. van Kalmthout

088 288 1770

gvankalmthout@deloitte.nl

Schoolstructuur: geen misbruik van recht

Gemeenten kunnen in Nederland een groot btw-voordeel realiseren indien zij zelf overgaan tot nieuwbouw of verbouw van scholen e.d. door de onroerende zaak zelf te bouwen of te verbouwen en vervolgens over te dragen aan de stichting of het schoolbestuur. Door deze belaste activiteiten heeft de gemeente recht op aftrek van de btw op de (ver)bouwkosten. De Hoge Raad heeft deze opzet in een door Deloitte gevoerde procedure onlangs goedgekeurd.

Verbouwing school

In de onderhavige zaak is sprake van een verbouwing en uitbreiding van een bestaande school. De gemeente stelde hiervoor een krediet beschikbaar aan het schoolbestuur voor voortgezet onderwijs. De gemeente stelde dit krediet beschikbaar op basis van de wettelijke taak om in huisvesting van scholen te voorzien. Vervolgens verzocht het schoolbestuur de gemeente op te treden als opdrachtgever/hoofdaannemer. Door deze bouwactiviteiten verricht de gemeente btw-belaste handelingen en heeft zij recht op aftrek van btw op de kosten van de verbouwing. De fiscus was het niet eens met deze structuur, waarbij uiteindelijk op slechts een deel van de totale bouwkosten btw drukt en legde een naheffingsaanslag op, omdat volgens hem sprake is van misbruik van recht.

Géén misbruik van recht

De Hoge Raad oordeelde dat het tegen vergoeding uitvoeren van bouwwerkzaamheden door de gemeente in opdracht van het schoolbestuur géén misbruik van recht vormt. Volgens de Hoge Raad worden de bouwwerkzaamheden aangemerkt als belaste handelingen voor de omzetbelasting en maakt het niet uit of de gemeente daarbij een lagere prijs heeft gevraagd dan de totale kostprijs van de verbouwing van het schoolgebouw. Binnen het kader van de wettelijke taak mag een gemeente haar activiteiten zodanig structureren dat de omvang van de belastingschuld beperkt blijft. Eendoordeel van de Hoge Raad is dan ook dat de gemeente recht heeft op volledige teruggaaf van de btw op de verbouwing van het schoolgebouw.

Tot slot

Dit arrest biedt gemeenten de mogelijkheid om een groot btw-voordeel te realiseren wanneer zij overgaan tot nieuwbouw of verbouw van (brede) scholen en/of kinderdagverblijven, wijkgebouwen en multifunctionele accommodaties. Een uiterst zorgvuldige implementatie blijft echter van groot belang. De staatssecretaris heeft overigens aangegeven dat hij dit soort 'opzetjes' eigenlijk niet juist vindt. De ene overheid – de gemeente – behaalt een belastingvoordeel ten nadele van de andere overheid – de rijksoverheid. Hij heeft de gemeenten dan ook min of meer opgeroepen dit soort structuren niet toe te passen. Maatschappelijk is dit wel begrijpelijk, maar punt is wel dat de Hoge Raad vindt dat er niets mis is. In dat geval is het logisch dat de overheid – in casu gemeenten – daarvan gebruik maken. Als de bewindsman vindt dat dit zo echt niet kan is er maar een oplossing: aanpassen van de wet. Er zijn geen tekenen dat dit gaat gebeuren, maar het is toch niet ondenkbaar dat er op enig moment door de wetgever actie wordt ondernomen.

Mr. B. Bunt

088 288 0103

BBunt@deloitte.nl

Colofon

Taxtueel is het magazine van Deloitte over actuele fiscale ontwikkelingen.

Redactie

Deloitte Belastingadviseurs
Wetenschappelijk Bureau,
t.a.v. prof. dr. P. Kavelaars
Postbus 2031
3000 CA Rotterdam
Tel 088 288 0954
pkavelaars@deloitte.nl

Ontwerp

Communications at Deloitte

Aan dit nummer werkten mee

A.S.M. Boekhorst
S.S. Bongers
F.M.M. de Bont
F. Bracht
B. Bunt
J.A.G. van Es
R.J.M. Frins
M. van Gelder
L.Y. Gramsbergen
E.P. Hageman
G. van Kalmthout
L.J.H. Hermans
C.J. Koelen
W.R. Kooiman

J.J.A.M. Korving

P.B. Oort
E.B. Pechler
M.H.C. Ruijschop

Drukwerk

Groen Media, Leiden

Oplage

9000 exemplaren

Abonnement

Wilt u dit magazine kosteloos ontvangen?

Stuur dan een mail naar:
cvanderhoeven@deloitte.nl.

Adreswijziging

Een adreswijziging kunt u doorgeven aan het kantoor waar u cliënt bent, c.q. van wie u de Taxtueel ontvangt.

De zaak en uw familie?

Te waardevol om op het spel te zetten

Familiebedrijven kennen een eigen dynamiek. In veel opzichten onderscheidt een familiebedrijf zich nadrukkelijk van andere bedrijven. Een goede adviseur heeft oog voor de verschillen in bedrijfscultuur, lange termijn visie, liquiditeit en fiscaal beleid. Deloitte is al vele jaren de vaste adviseur van een zeer groot aantal grotere en kleinere familiebedrijven. Met oog voor het bedrijf en met oog voor de familie achter het bedrijf.

Daarom heeft Deloitte haar dienstverlening voor familiebedrijven nu gebundeld. In één overzicht treft u de belangrijkste zaken aan die u als ondernemer goed moet regelen. Uw adviseur van Deloitte vertelt u er graag meer over, zodat de continuïteit van uw bedrijf zo goed mogelijk gewaarborgd blijft. Uw bedrijf en familie zijn immers te waardevol om op het spel te zetten.

Ga voor meer informatie naar
www.deloitte.nl/familieachterhetbedrijf.